

kadar uzanan seyahatle geçti. Mısır seyahatini kitap haline getirdi. Türkler'in âdetleri ve tabâbetiyle ilgili eserler hazırladı. 1861'de birleşik İsveç-Norveç Kralığı konsolosu olarak görev yaptığı Rodos hakkında da bir eser kaleme aldı. Johan Fredrik Sebastian Crusenstolpe 1825'te Yunan ayaklanmasına katılarak Türkler'e karşı savaşmış, daha sonra Cezayir ve Fas'ta bulunmuştur. Yaptığı Kur'an tercümesiyle tanınmıştır. İlmî çalışmalar dışında yapılan gezi ve hazırlanan seyahatnâmeler, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren artan turistik gezi patlaması içinde de yerini alır ve Şark'a karşı duyulan ilgi çok sayıda İsveçli gezgini Osmanlı topraklarına sürükler. İsveç'te ise şarkiyat bir bilim dalı olarak gelişir. Arapça ve Ârâmîce ile ilgilenen Carl Johann Tornberg, Uppsala ve Lund'daki Şark yazmalarının katalogunu hazırlar. Uppsala'da öğretim üyesi olan Herman Napoleon Almkvist Türk dili ve tarihi üzerinde araştırma yapar, halefi Karl Vilhelm Zetterstéen selefinin çalışmalarını devam ettirir ve İsveç Devlet Arşivi'nde bulunan Türk-Tatar ve İran belgelerini tasnif ederek bunların bir kısmını yayımlar. Aynı arşivde saklanan Türkçe belgelerin bir kısmını ise Akdes Nimet Kurat ile beraber yayıma hazırlamıştır.

Kültürel ve ilmî münasebetler, 1889'da İsveç Kralı II. Oscar'ın himayesinde düzenlenen VIII. Milletlerarası Oryantalistik Kongresi vesilesiyle devam eder. Osmanlı Devleti'nden yirmi sekiz kişinin katılması söz konusu olmuşsa da toplantıya ancak altı kişilik bir heyet iştirak etmiştir. Bu heyet arasında ilk yurt dışı gezisini yapan Ahmed Midhat Efendi de yer almaktaydı (Avrupa'da Bir Cevlân, İstanbul 1890). II. Abdülhamid'e hediye olarak getirilen ve 250 parça tutan Türkçe kitaplar daha

ziyade çağdaş edebiyat örneklerinden seçilmiştir. 1891'de II. Abdülhamid tarafından krala hediye olarak gönderilen kitaplar ise nefis yazmalar halinde Hoca Sâdeddin, Münecimbaşı, Kâtib Çelebi'nin mâruf eserlerinden, Süleymanname ve Fuzûlî'nin divanından oluşmaktaydı. Bunlar kral tarafından Uppsala Kütüphanesi'ne hediye edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin çöküşüyle kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti ile İsveç arasında daha ilk yıllardan itibaren yakın ve yeni cumhuriyetin yapılanmasında önemli katkıları bulunacak ekonomik ağırlıklı bir ilişki kurulmuş, 31 Mayıs 1924 tarihli dostluk ve 4 Şubat 1928 tarihli ticaret antlaşmaları ile iki devlet arasındaki münasebetler yeni bir hukukî zemine oturmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, Cevdet-Hariciye, nr. 5361; BA, HH, nr. 9787, 9800; Râşid, Tarih, III, 286-300, 303, 307, 309-316, 321, 363, 367, 390; IV, 2-3, 8, 25; V, 128, 181, 273; Mustafa Kesbi, İbretnümâ-yı Devlet (haz. Ahmet Öğreten, doktora tezi, 1996), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 145-146, 249, 349, 352-359; Voltaire, İsveç Kralı XII. Şarl'ın Tarihi: Histoire de Charles XII. (trc. Nahid Sırrı Örik), Ankara 1939, s. 182-288; Ahmed Cavid, Hadika-i Vekâyi' (haz. Adnan Baycar), Ankara 1998, s. 55-56, 84-85, 95, 118, 124, 126, 137, 144, 147, 160-170; Hammer, GOR, V, 91, 190, 558, 646; VI, 11; VII, 517; VIII, 3, 137, 156; Zinkeisen, Geschichte, V, 889-890; VI, 729-730, 798, 815, 861, 867-868, 870-872, 880; VII, 71-73, 755-756; Cevdet, Tarih, IV, 296-298, 360-362; V, 73-74; VI, 183, 196, 285; G. Noradounghian, Recueil d'actes internationaux de l'Empire ottoman, Paris 1897-1900, I, 6, 66, 68, 239, 267; II, 1-3; N. Jorga, Geschichte des osmanischen Reiches, Gotha 1911, IV, 296-322; Ahmed Refik [Altınay], Memâlik-i Osmâniyye'de Demirbaş Şarl, İstanbul 1332, tür.yer.; W. Björkman, "Schwedisch-türkische Beziehungen bis 1800", Festschrift Georg Jacob, Leipzig 1929, s. 9-23; a.mlf., "Schwedisch-türkische Beziehungen seit 1800", MSOS, XXXV (1932),

s. 149-161; Conrad Jacob Hillebrandt's dreifache schwedische Gesandtschaftsreise nach Siebenburgen, der Ukraine und Constanti-nopel (1656-1658) (ed. Fr. Babinger), Leiden 1937; A. N. Kurat - K. V. Zetterstéen, Türkische Urkunden, Uppsala-Leipzig 1938, s. 3-28; A. N. Kurat, İsveç Kralı XII. Şarl'ın Hayatı ve Faaliyeti, Ankara 1940; a.mlf., İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiyede Kaldığı Zamana Ait Metinler ve Vesikalar, Ankara 1943; K. V. Zetterstéen, Türkische, Tatarische und Persische Urkunden im Schwedischen Reichsarchiv, Uppsala 1945, s. 12-13, 16, 24-27, 49, 54-55, 76; a.mlf., "Die Türkischen Urkunden in Schweden", Köprülü Armağanı, İstanbul 1953, s. 589-599; Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, IV/1, s. 242-244, 294-295; IV/2, s. 216-230; Faik Reşit Unat, Osmanlı Seferleri ve Sefâretnâmeleri (nşr. Bekir Sıtkı Baykal), Ankara 1968, s. 70-73; A. Bode, Die Flottenpolitik Katharinas und die Konflikte mit Schweden und der Türkei (1768-1792), Wiesbaden 1979, s. 81-84; Kemal Beydilli, 1790 Osmanlı Prusya İttifâkı: Meydana Gelişi-Tahlili-Tatbiki, İstanbul 1984, s. 5, 40, 48, 50, 73, 88, 100-122, 168, 171-175 vd.; a.mlf., Büyük Friedrich ve Osmanlılar, İstanbul 1985, s. 13-14, 28-33; a.mlf., "Ignatius Mouradgea D'ohsson (Muradcan Tosunyan). Ailesi Hakkında Kayıtlar, Nizâm-ı Cedid'e Dair Lâyihası ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Siyâsî Hayatı", TD, XXXIV (1984), s. 247-314; a.mlf., "Karadeniz'in Kapalılığı Karşısında Avrupa Devletleri ve Mîrî Ticâret Teşebbüsü", TTK Belleten, LV/214 (1991), s. 687-755; E. Saadet Öner, İsveç Devlet Arşivi'nde Mahfûz İ. M. D'Ohsson Evrakının Tasnif ve Tahlili (yüksek lisans tezi, 1999), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Sture Theolin, The Swedish Palace in Istanbul A Thousand Years of Cooperation Between Turkey and Sweden, İstanbul, ts. (2001); "İsveç Araştırma Enstitüsü", DBİst.A, IV, 278; "İsveç Elçiliği Binası", a.e., IV, 278-280.

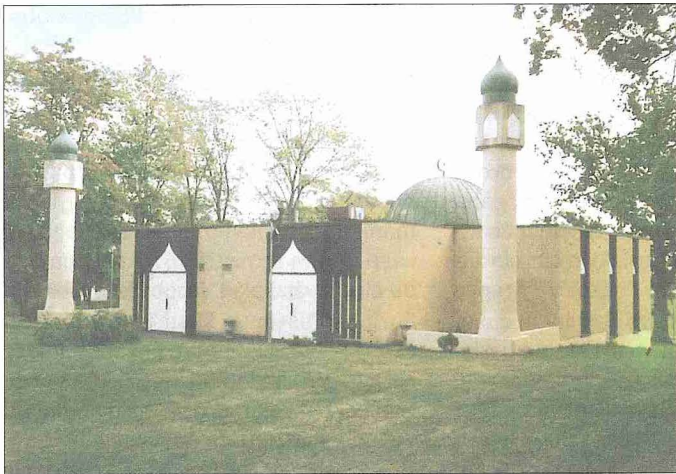

KEMAL BEYDİLLİ

IV. ÜLKEDE İSLÂMİYET

ve İSLÂM ARAŞTIRMALARI

Arkeolojik kazılarda bulunan VII. yüzyıla ait paralardan hareketle müslümanların İsveç ile temaslarının Emevîler devrine kadar gittiği söylenebilir. 1300'lü yıllarda İslâm ülkeleriyle ticarî ilişkilerin sürdüğü bilinmektedir. İsveçli ilk müslüman 1680 yılında Türkiye'de ihtidâ eden Johan Hjulhammar'dır. XX. yüzyılın ikinci yarısına kadar müslüman nüfusun oluşmadığı İsveç'e 1960'ların ortalarında Türkiye ve eski Yugoslavya'dan göçmen işçiler geldi. Bu sıralarda 500 kadar olan sayıları bugün 200.000 civarındadır. Ülkede ikinci büyük dinî grubu meydana getiren müslümanların çoğunluğunu Türkler (tah. 30.000) ve İranlılar (tah. 30.000), geri kalanları ise Kuzey Afrika, Habeşistan, Pakistan, Bengladeş ve eski Yugoslavya kökenliler teşkil etmektedir; yerli müslümanların sayısı 1000 civarındadır. Çoğu Stockholm, Göteborg ve Malmö gibi bü-

Trollhättan
Camii -
İsveç

Malmö Camii'nin içinden bir görünüşü

yük şehirlerde yaşayan müslümanlara son gelen göçmenler değişik bölgelere yerleştirdiği için her yerde rastlanmaktadır.

Malmö ve Trollhättan şehirlerinde birer cami bulunmakta, genelde binaların bir kısmı kiralanarak mescide çevrilmiştir. Trollhättan'daki cami yabancılara, özellikle müslümanlara karşı olan Yeni Demokrasi Partisi taraftarlarınca 1993 yılında yakılmıştır. İsveç'in en büyük camisi 2000 yılı Haziran ayında Stockholm'de hizmete açılmıştır. Sosyal konumu diğer yabancılardan pek farklı olmayan müslümanlar genellikle vasıfsız işçi statüsünde çalışmaktadır; bazıları ise zaman içinde ticaretle ilgilenmeye başlamıştır.

Çok kültürlülüğü resmî bir ilke olarak benimseyen İsveç'te, müslümanlar millî kültürlerini korumak ve geliştirmek amacıyla kurdukları dernekleri iki federasyonun çatısı altında birleştirmişler ve bu federasyonlar, İsveç İslâm Cemaati Birliği'ni oluşturarak İsveç Mâbedler Birliği bünyesinde temsil hakkı kazanmışlardır. 1970'li yıllarda gerçekleştirilen eğitim reformlarıyla yabancı kökenli çocukların İsveç eğitim sistemine entegrasyonu konusunda ileri adımlar atılmış, öncelikle din ve millî kültür derslerini müslüman öğretmenler okutmaya başlamıştır. Artık genel eğitimde de yabancı uyrukluların kendi dillerine ağırlık verilmekte, ancak ilerleyen sınıflarda İsveççe önem kazanmaktadır. 1976'da hazırlanan bir kanunla ülkede üç yıldan fazla ikamet eden müslümanlar genel seçimlerde seçme, yerel seçimlerde ise hem seçme hem seçilme hakkına sahip olmuşlardır.

İslâm Araştırmaları. İsveçli Carl von Linné (ö. 1751), Finlandiya asıllı Peter Forsskal, Jacop Jonas Björnsthål ve Carl Christopher Gjörwell gibi seyyahların Anadolu'

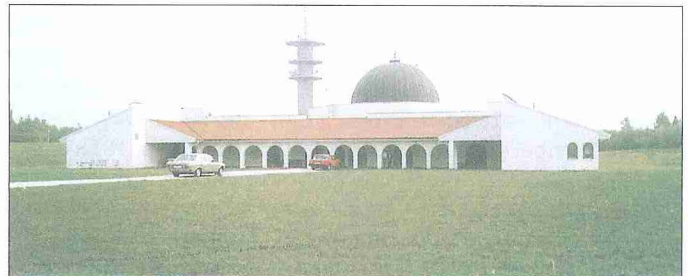
ya ve Osmanlı Devleti'nin idaresindeki Arap memleketlerine yaptıkları geziler İslâm araştırmaları için gerçekleştirilen ilk teşebbüsler olarak bilinmektedir. XII. Karl'ın Osmanlılar'a sığınmasıyla İsveçliler, İslâm medeniyeti hakkında birinci el-den kaynak temin etmek için gayret gös-terdiler. Başta İstanbul olmak üzere Şam ve Kahire gibi kültür merkezlerinden ge-tirilen yazma eserler Uppsala ve Lund üniversitelerinin kütüphanelerine ko-nuldu.

İsveç'te yapılan İslâm araştırmalarında başlangıcından beri Doğu dilleri alanına ağırlık verildiği görülmektedir. Uppsala Üniversitesi'nde 1477'de kurulan Doğu Dilleri Kürsüsü'nde (Institutionen för Melanösterns språk) Arap dili üzerine ilmi çalışmalar XVI. yüzyılın sonlarında başlamış ve Arapça 1626'dan, Türkçe ise 1730'dan itibaren ders olarak okutulmuştur. Uppsala Üniversitesi'nde Arapça öğretimiyle ilgili çalışmaları Sveno Jonae Westrogothus başlattı ve gerekli düzenlemeleri yaptı. Daha sonra bu alanda çalışanlar arasında Avrupa'da modern Arapça araştırmalarının temelini atan Olof Celsius, XVIII. yüzyılın en önemli Arabisti sayılan Carl Aurivillius anılabilir. Arapça öğretmek için Anders Svanborg Övningar i arabiskan adlı bir kitap yayımladı (Uppsala 1802). 1874'te Sâmî Dilleri Kürsüsü'ne dönüştürüldüğünde bir Arap dili uzmanı olan başkanı J. T. Nordling görevini korudu. Öğrencilerinden Herman Napoleon Almkvist bu alanda modern eğitime önem verirken Carl Vilhelm Zetterstéen Arapça'yı İbrânîce için yardımcı dil olmaktan kurtarmıştır. Kürsünün başkanlığını 1879'dan itibaren sırasıyla Esaias Tegner Fils, Alex Moberg, Sven Dederling, Gösta Vitesdam ve Eski Ahid ile Kur'an-ı Kerîm uzmanı Tryggve Kronholm yaptı. 1914'te İsveç başpiskoposu tayin edilinceye kadar üniversitedeki Hristiyanlık bölümünün başkanı olan Nathan Söderblom, dil ağırlıklı çalışmaların yanı sıra dinlerle ilgili araştırmalar yapmak üzere yeni bir bölüm açtı ve özellikle İslâm'a ağırlık ver-

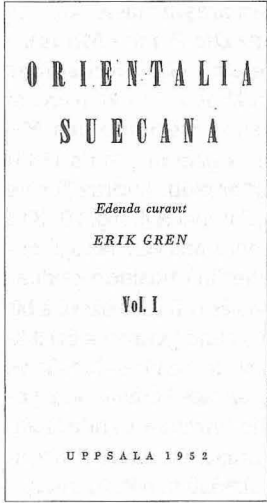
di. Meşhur İslâm araştırmacısı Andrae Tor, onun yanında *Die Person Muhamads in Lehre und Glauben seiner Gemeinde* (Stockholm 1918; Fransızca'sı Maurice Gauddefroy-Demombynes, *Mahomet, sa vie et sa doctrine*, Paris 1945) isimli teziyle doktor oldu. Andrae Tor ve arkadaşı Henrik Samuel Nyberg, 1913'te İsveç'e bir dizi konferans vermek için gelen Ignaz Goldziher'in etkisinde kaldılar ve birlikte Arap-İslâm kültürü üzerine bir çalışma alanı meydana getirerek özellikle Mu'tezile, tasavvuf, Hallâc-ı Mansûr ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî konularında yoğunlaştılar. Lund Üniversitesi'nde İslâm dünyasıyla ilgili araştırmalar XVII. yüzyıldan Doğu Dilleri Kürsüsü'nün kurulmasıyla başladı. 1664'te Petrus Holm *Theologie Muhammedanae brevis considerato* adlı tezini burada tamamladı. Üniversitede 1942 yılında İslâmoloji bölümü açıldı.

Şarkiyatçılığın bir ekol haline geldiği ülkede hoca-talebe ilişkisi dikkati çekmektedir. Zetterstéen'in öğrencilerinden Henrik Samuel Nyberg İslâm dini ve kültürü hakkında birçok eser yayımlamış ve geniş halk kitlelerine hitap etmiştir. İlk akademik çalışması, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye ait üç ayrı eserin on dört nüshasını esas alarak yayıma hazırladığı *Kleinere Schriften des Ibn al-'Arabî* adlı eseridir (Leiden 1919). Johannes Kolmodin ve Emanuel Morbeck de Zetterstéen'in öğrencilerindendir. Morbeck, özellikle Beyrut bölgesindeki Arap lehçeleri ve klasik Arapça'nın fiil yapısı üzerine uzmanlaştı. Jan Hjarpe de Geo Widegren'in öğrencisidir. Zetterstéen'in etkisiyle şarkiyat çalışmaları daha fazla metin neşrine dayanırken yerine geçen öğrencisi Nyberg metin yorumuna ağırlık vermiştir. Onun öğrencilerinden Christopher Toll, Nathan Söderblom'un torunu olan Eva Riad ve Harris Birkeland da İsveç şarkiyatçılarının önde gelen isimlerindendir.

Göteborg Üniversitesi'ndeki Doğu Dilleri Kürsüsü 1898'de açıldı ve başına sırasıyla, İsveç'te Kur'an-ı Kerîm ve Hz.

Malmö Camii - İsvec

II. Dünya
Savaşı
esnasında
yayımına
ara veren
*Le Monde
oriental*'in
devamı
olarak çıkan
*Orientalia
Suecana* adlı
derginin
ilk sayısının
kapağı

Muhammed hakkında en fazla konfe-
rans veren O. E. Lindberg, Henrik Sam-
uel Nyberg'in öğrencilerinden Bernhard
Lewin, ülkenin en büyük Etiyopya uzma-
nı Oscar Löfgren ve Christopher Toll ge-
tirildi. İsveç'te ayrıca şarkiyat alanında
Stockholm Üniversitesi'nin Doğu Dilleri
Kürsüsü ve Umea Üniversitesi'nin Dinî
Araştırmalar Kürsüsü (Institutionen för
religionsvetenskap) bulunmaktadır. 1960'
ta Stockholm'deki bölümün başına Arap
asıllı Âmir Attia getirildi. Halen bu kürsü-
nün başında, *Analytic Genitive in the
Modern Arabic Dialects* (Göteborg
1980) adlı eseri ve modern Arap edebi-
yatından İsveççe'ye yaptığı tercümeleriyle
tanınan Kerstin Eksell adında bir hanım
bulunmaktadır.

İsveççe'ye ilk defa Johan Adam Tîng-
stadius (ö. 1827) Kur'ân-ı Kerîm'in kısmî
bir tercümesini yaptı; Carl Johann Torn-
berg 1874'te, Carl Vilhelm Zetterstéen
de 1917'de tamamını tercüme ettiler.
Bunların ikincisi Avrupa dillerinde yapılan
en iyi Kur'an tercümesi kabul edilmekte-
dir ve 1979'da tekrar basılmıştır. Uppsa-
la ve Lund üniversitelerinin kütüphane-
leriyle özel koleksiyonlarda bulunan Arap-
ça, Türkçe ve Farsça yazmalar için katalo-
golar hazırlandı. İlk olarak Carl Aurivillius
(ö. 1786), Kral III. Gustav'ın annesi Krali-
çe Louisa Ulrika'ya ait yazmaların katalo-
gunu yayımladı. Sparwenfeld, Benzelius
ve Jacop Jones Björntåhl'in özel yazma
koleksiyonlarının da kataloglarının yapıl-
ması İsveç'te Arap dili araştırmalarına hız
verdi. Önemli kataloglar arasında Carl
Johann Tornberg'in *Codices Arabici,
Persici et Turcici. Bibliothecae Regiae
Universitatis Upsaliensis* (Uppsala 1849)
ve *Codices Orientales. Bibliothecae Re-
giae Universitatis Lundensis*'i (Lundae

1850-1853), Zetterstéen'in *Die Arabischen
Persischen und Türkischen Handschriften
der Universitätsbibliothek
zu Uppsala* (I-II, Uppsala 1930-1935) ve
*Türkische, tatarische und persische
Urkunden im Schwedischen Reichs-
sarchiv verzeichnet und beschrieben*'i
ile (Uppsala 1945) Akdes Nimet Kurat'la
birlikte yazdıkları *Türkische Urkunden
herausgegeben und übersetzt* (Uppsa-
la 1938) ve "Die türkischen urkunden in
Sweden"i (Fuad Köprülü Armağanı, İstan-
bul 1953, s. 589-600), Bernhard Lewin ile
Oscar Löfgren'in birlikte hazırladıkları
*Catalogue of the Arabic Manuscripts
in the Helmutt Ritter Microfilm Col-
lection of the Uppsala University Li-
brary* (Stockholm 1992) adlı çalışmalarını
bulunmaktadır.

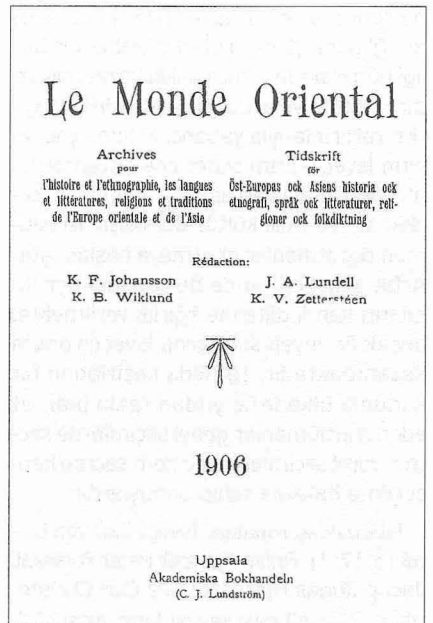
İsveçli şarkiyatçıların yoğun olarak Türk
dünyası üzerinde de çalıştıkları görülmek-
tedir. Bunların ilki, aslen bir Osmanlı Er-
menisi olan ve İsveç elçisi sıfatıyla İs-
tanbul'a tayin edilen, *Tableau général
de l'Empire ottoman* (Paris 1788-1824)
adlı yedi ciltlik eserin sahibi Ignatius
Mouradgée d'Ohsson'dur. XIX. yüzyılın
sonlarında özellikle Uygurca'ya artan il-
ginin neticesi olarak 1924 yılında Lund
Üniversitesi'nde Türkoloji Kürsüsü açıl-
dı. Buraya doçent tayin edilen Gustaf
Raquette ile Gunnar Jarring yetiştikle-
ri bu bölümü uzun sürelerle yönettiler.
Uppsala Üniversitesi'nde Türkçe dersle-
rini Herman Napoleon Almkvist, Carl Vil-
helm Zetterstéen, Frithiof Rundgren gi-
bi semitistlerle Walter Björkman gibi Tür-
kologlar okuttular. Bu kürsüye ilk defa
Lars Johanson 1971'de doçent olarak ta-
yin edildi. Türkçe alanında çalışan diğer
tanınmış şarkiyatçılar Matthaeus Norb-
erg, Carl Johann Tornberg, Sven Lager-
bring, August Strindberg, Sven Hedin ve
Hannes Sköld'dür.

Ülke şarkiyatçılarının en önemli süreli
yayınları genel olarak Doğu Avrupa ve As-
ya toplumlarının tarih, etnografya, dil,
edebiyat, din ve gelenekleri konusundaki
çalışmalara yer veren *Le Monde orien-
tal*'dir (Uppsala). 1906-1919 yılları ara-
sında K. F. Johansson, J. A. Lundell, K. B.
Wiklund ve Carl Vilhelm Zetterstéen'den
oluşan bir redaksiyon kurulunun çıkardığı
dergi 1921'e kadar Johansson ve Zet-
terstéen, 1928'e kadar tek başına Zet-
terstéen ve kapandığı 1949'a kadar da
Henrik Samuel Nyberg tarafından ya-
yımlandı. Dergide bazan kitap hacminde
makaleler de çıkmıştır. Meselâ Zetter-

stéen'in Uppsala Üniversitesi'nde bulu-
nan Arapça, Türkçe ve Farsça yazmalar-
la ilgili 180 sayfalık katalog çalışması (yk.
bk.) XXX/2 (1935) ve Martin Nortfeld adlı
misyonerin Etiyopya'nın batısındaki ço-
ğunluğu müslüman olan Galla etnik gru-
bunun mahallî dili üzerine yaptığı 232
sayfalık çalışması da XXXIII-XXXV. (1941)
sayılarda yayımlandı. 1952'den itibaren
Le Monde oriental'in devamı olmak
üzere Erik Gren tarafından yine yılda bir
sayı olmak üzere *Orientalia Suecana*
çıkarılmaya başlandı.

İsveç, zaman zaman şarkiyat çalışma-
larında uluslararası kongrelere de ev sa-
hipliği yapmaktadır. 1889'da Stockholm
ve Oslo'da düzenlenen VIII. Şarkiyatçılar
Kongresi ile 1972 yılında Visby ve Stock-
holm'de düzenlenen VI. Arap ve İslâm
Araştırmaları Kongresi bunların başlıca-
larıdır. İsveç Devleti'nin halen yurt dışın-
da 1925'te Roma'da, 1948'de Atina'da
ve 1962'de İstanbul'da kurduğu üç ay-
rı şarkiyatçılık merkezi bulunmaktadır.
Bunlardan İstanbul'daki İsveç Araştırma
Enstitüsü (Svenska Forskningsinstitutet i İs-
tanbul) tarihi İsveç Sarayı'nın avlusundaki
Dragoman Evi'nde, başta Anadolu arke-
oloji araştırmaları olmak üzere sosyal bi-
limler alanında faaliyet göstermektedir

İsveçli şarkiyatçıların 1906- 1945 yılları arasında araştırma-
larını yayımladıkları *Le Monde oriental* adlı derginin ilk
sayısı

ve bugüne kadar şu eserleri yayımlamıştır: *Turcica orientalia* (İstanbul 1988); *On Both Sides of al-Mandab. Ethiopian, South-Arabic and Islamic Studies* (İstanbul 1989); Gunnar Jarring, *Prints from Kashghar. The Printing-office of the Swedish Mission in Eastern Turkestan. History and Production with an Attempt at a Bibliography* (İstanbul 1991); *Aspects of Late Antiquity and Early Byzantium* (ed. Lennart Rydén – Jan Olof Rosenqvist, İstanbul 1993); *Arabic Prosody and its Applications in Muslim Poetry* (ed. Lars Johanson – Bob Utas, İstanbul 1994); *Symbolea turcologica* (ed. Arpad Berta v.dğr., İstanbul 1996); *Civil Society, Democracy and the Muslim World* (ed. Elisabeth Özdalga – Sune Persson, İstanbul 1997); *Alevi Identity. Cultural, Religious and Social Perspectives* (ed. Tord Olsson v.dğr., İstanbul 1998; Türkçe'si Bilge Kurt Torun – Hayati Torun, *Alevi Kimliği*, İstanbul 1999); *Naqshbandis, in Western and Central Asia* (ed. Elisabeth Özdalga, İstanbul 1999). İsveç'in 1990-1995 yılları arasında Ankara büyükelçisi olan Erik Cornell'in *Turkiyet pa Europas tröskel* (Lund 1997) adlı kitabı da bu alanda değerlendirilebilir (Türkçe'si Gülseren Ergün, *Türkiye Avrupa'nın Eşiğinde*, İstanbul 1998).

BİBLİYOGRAFYA :

G. Widengren, "The University of Uppsala (Faculty of Theology)", *The History of Religions in Swedish Universities*, Uppsala 1970, s. 3-6; A. Sander, "The Road from Musalla to Mosque: The Process of Integration and Institutionalization of Islam in Sweden", *The Integration of Islam and Hinduism in Western Europe* (ed. W. A. R. Shadid – P. S. van Koningsveld), Kampen 1991, s. 62-88; a.mlf., "The Status of Muslim Communities in Sweden", *Muslim Communities in the New Europe* (ed. G. Nonneman – T. Niblock – B. Szaikowski), Reading 1996, s. 269-289; I. Lundberg – I. Svanberg, *Turkish Associations in Metropolitan Stockholm*, Uppsala 1991; K. Kuusela, "A Mosque of our Own? Turkish Immigrants in Gathenburg Facing the Effects of a Changing World", *Religion and Ethnicity* (ed. R. Barot), Kampen 1993, s. 43-55; S. Kahle, "Ex Oriente Lux! Les études arabes en Suède", *Dialogue Arabo-Scandinave* (ed. T. Melasuo), Tampere 1993, s. 71-118; a.mlf., "Les études arabes en Suède", *JTS*, XVIII (1994), s. 121-136; Bo Utas, "Sweden", *World Survey of Islamic Manuscripts* (ed. G. Roper), London 1994, III, 155-166; I. Karlsson, *İslâm ve Avrupa* (trc. Gülseren Ergün), İstanbul 1996, s. 214-222; B. Knutsson, *The Swedish Research Institute in Istanbul*, İstanbul, ts.; Gunnar Jarring, "İsveç'te Türkoloji" (trc. Tüten Özkaya), *TTK Belleten*, XLIV/173 (1980), s. 125-136; a.mlf., "The Uighurs of Xinjiang: Their Place in Swedish History and Research", *JIMMA*, XII/1 (1991), s. 105-113.

AHMET KAVAS – FARUK ÇELEBİ

İSVİÇRE

Orta Avrupa'da ülke.

I. FİZİKİ ve BEŞERÎ COĞRAFYA

II. TARİH

III. ÜLKEDİ İSLÂMİYET ve İSLÂM ARAŞTIRMALARI

Avrupa'nın orta kesiminde yer alan, sınırları her taraftan karayla çevrili, Fransa, İtalya, Almanya, Avusturya ve Liechtenstein Prensliği'yle sınırdas, yirmi kantonla altı yarı-kantondan oluşan ve Avrupa'nın en küçük ülkelerinden biri olan İsviçre Konfederasyonu'nun yüzölçümü 41.284 km², nüfusu 7.118.000'dir (1998). Demokrasıyla yönetilir; başşehri 127.469 nüfuslu (1998) Bern, diğer önemli şehirleri Zürih (Zürich) (343.869), Basel (Basle) (174.000), Cenevre (173.559) ve Lozan'dır (Lausanne) (115.878).

I. FİZİKİ ve BEŞERÎ COĞRAFYA

İsviçre düzlükleri az, dağlık bir ülkedir. Doğal yapı özellikleri itibarıyla İsviçre, İsveçre platosu (Mittelland), Alpler ve Jura (İsviçre tepeleri) olmak üzere üç coğrafi bölgeye ayrılır. Ülke yüzölçümünün yaklaşık % 10'unu engebeli tepe ve dağlardan oluşan Jura bölgesi, yaklaşık % 60'ını Alpler oluşturur. Bu dağlar en yüksek noktasına aynı zamanda ülkenin de en yüksek doruk noktası olan Dufourspitze'de (4634 m.) ulaşır. Alpler bir taraftan dağ sporları (turizm), diğer taraftan buzul erimesiyle oluşan akarsulardan hidroelektrik enerjisi üretimiyle ülkenin ekonomik hayatına katkıda bulunur. İsviçre çok sayıda gölle kaplıdır, bunların en büyükleri Cenevre (Lêman) ve Constance (Bodensee) gölleridir. Ülke nüfusunun üçte ikisinden fazlasının yaşadığı Mittelland bölgesi ve

rimli topraklarıyla İsviçre'nin tarım bölgesi haline gelmiş ve birçok yolun kesişme noktasında bulunması sebebiyle de bir ticaret ve sanayi bölgesi olarak gelişmiştir. Zürih, Bern, Cenevre ve Lozan gibi önemli şehirler bu bölgededir.

Yüzölçümü küçük olmasına rağmen İsviçre'de şaşırtıcı derecede farklı iklim özellikleri görülür. Avrupa'ya özgü bütün iklim kuşakları İsviçre dağlarında buluştuğundan batıda körfez akımının etkisindeki Atlantik iklimi, doğuda kara iklimi, güneyde Akdeniz iklimi, kuzeyde ise Orta Avrupa'nın geçiş iklimi hâkimdir. Ülkedeki yağış miktarı genelde yükseklikle doğru orantılı olarak artış gösterir. Ülkedeki nüfus yoğunluğu 169,4'tür.

Etnik bakımdan İsviçre nüfusunun % 65'ini Alman, % 18'ini Fransız, %10'unu İtalyan, % 1'ini Romanş kökenliler oluşturmaktadır. Geri kalan % 6'lık kesim farklı etnik kökenlere mensuptur. Etnik dağılıma paralel olarak İsviçre dört ayrı dil bölgesine ayrılır. Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Romanş lehçesi resmî dillerdir. Ülkede sayıları 1.2 milyonu (1993) aşan göçmenlerin genel nüfus içindeki oranı % 16'yı aşmış bulunmaktadır. İsviçre'deki Türkler'in sayısı 80.000 (1995) civarındadır. İsviçre'de dil ve etnik ayrılıklar gibi dinî ayrılık da vardır. Nüfusun % 47,6'sı Katolik, % 44,3'ü Protestan ve geri kalan % 8,1'i de (1990) diğer dinlere mensuptur. İsviçre'deki müslümanların sayısı 200.000'i (2000) geçmiş olup genel nüfusun % 2,5'unun biraz üstündedir.

İsviçre'de ekilebilir alanlar ve ham madde kıtlığı, kömür ve petrol gibi doğal kaynakların yokluğu ekonominin büyük ölçüde tarımsal uğraştan çok sanayi ve ticarete dayanmasına yol açmıştır. Uluslararası ticaret yollarının kesişim noktasında

Leman
gölü
kıyısından
bir görünüşü